niai, prižiūrint ir perklojant juos naudoti iki XX a. vidurio, kai buvo užpilti asfaltu.

Druskininkų gatvės pjūvyje 4 užfiksuotos neaiškios paskirties krosnies liekanos ir pastatų pamatai, datuojami XIX a. Jie smarkiai apardyti klojant dujotiekio trasą. Gatvė šioje vietoje, matyt, buvo labai siaura, kadangi šie objektai rasti dabartinės gatvės viduryje. Palangos gatvės sankirtoje su Karaliaus Mindaugo prospektu rastas XIX a. įrenginys – tiltelio į krantinę pamatai.

Archeologinių žvalgymų metu Puodžių, Druskininkų gatvėse užfiksuoti praktiškai visos gatvės kultūrinių sluoksnių pjūviai, o Palangos gatvėje – jos P dalies pjūvis. Galime teigti, kad šių gatvių kryptis nesikeitė nuo pat miesto pradžios, tik Druskininkų gatvės P dalis buvo siauresnė ar kiek kitos krypties. Žvalgymų metu gauta vertinga informacija Kauno senamiesčio gatvių raidos tyrimams.

The field survey on Palangos, Druskininkų, and Puodžių Streets

In 2008 the storm drain network was reconstructed in the E part of Kaunas Old Town. The work occurred in the S part of Palangos Street as well as on Druskininkų and Puodžių Streets. The majority of the cultural layers here had been destroyed by previously laid utility networks. 531 m of the 0.6–3 m thick cultural layers, which have partially survived, were recorded during the survey. On top of the sterile soil characteristic of Kaunas Old Town, i.e. brownish oxidised sandy loam, was a ferrous hard layer characteristic of old Kaunas streets. On top of this was a 20–40 cm thick layer of dark humus with bone debris, gravel, and small pieces of rubble. The layer contained structural ceramics and household pottery dating to the early 16th – early 17th centuries. The 18th–19th-century street surfaces had had removed and field stone paving laid, which, maintained and relaid, was used up until the mid-20th century. The pad for a stove of uncertain purpose and the foundation of probably a 19th-century building were recorded in the carriageway on Druskininkų Street, which shows that the street had been much narrower at this location.

Dainius Balčiūnas

Rūsys Puodžių g. 10 / Druskininkų g. 8

Kauno senamiesčio 26 kvartalas yra senamiesčio PR dalyje. Iš Š jį riboja Puodžių gatvė, iš R – Smalininkų, iš P – Karaliaus Mindaugo prospektas, iš V – Druskininkų gatvė. Kvartalo PV dalyje šiuo metu yra apleisti buvusios alaus daryklos „Ragutis“ pastatai, o gyvenamieji ir visuomeniniai pastatai stovi kvartalo Š dalyje – prie Puodžių gatvės. Kvartalas buvo neužstatytas greičiausiai iki XVIII a. vidurio. 1788 m. J. D'Kurno sudarytame Kauno miesto inventoriuje dabartinio 26 kvartalo teritorijoje nurodytos 2 posesijos. Sklypai prie dabartinės Druskininkų (Senosios Muitinės) gatvės užstatyti gyvenamaisiais namais. Kvartalo P dalyje, prie Nemuno stovėjo mūrinė karmelitų Šv. Teresės koplyčia, statyta XVIII a. pradžioje. 1847 m. carui patvirtinus miesto pertvarkymo planą 26 kvartale suformuoti 5 sklypai, užstatyti 3 mediniais pastatais ir vienu pusiau mediniu, pusiau mūriniu. XIX a. II pusėje posesijinė struktūra buvo suardyta, kvartalo R dalis liko tuščia, prie Druskininkų gatvės stovėjo 3 pastatai. 1796 m. plane sklypo

1 pav. XVI a. vidurio rūsys Puodžių g. 10 iš ŠR. A. Žalnieriaus nuotr.

Fig. 1. The mid-16th-century basement at Puodžių St. 10 as seen from the NE.

Puodžių g. 10 ŠV dalyje prie Druskininkų gatvės parodytas pastatas, kurio jau nėra 1843 m. plane. Sklypas buvo neužstatytas iki 1903 m. Tų metų plane pavaizduotas medinis gyvenamas namas sklypo Š dalyje prie Puodžių gatvės ir mediniai sandėliai prie Druskininkų gatvės bei sklypo viduryje. Situacija sklype nesikeitė iki 1948 m., kai buvo nugriauti sklypo viduryje stovėję sandėliai.

Tyrinėtas sklypas Puodžių g. 10 yra kvartalo ŠV kampe, prie Druskininkų ir Puodžių gatvių sankryžos. Šiuo metu sklypas yra tuščias, jame stovėjęs medinis gyvenamas namas nugriautas. Sklype esantis rūsys prie Druskininkų gatvės buvo surastas 1988 m., atliekant 26 kvartalo žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus (vadovas Mindaugas Bertašius). Tuomet sklype Puodžių g. 10 buvo iškastos 9 perkasos ir ištirtas 63 m^2 plotas. Prie Druskininkų gatvės buvo surastos mūrinio pastato V ir P sienos, skliauto fragmentai. Išsamus rūsio ir virš jo esančių sienų planas nebuvo nustatytas (*ATL 1988 ir 1989 metais*, V., 1990, p. 121–122).

Ruošiant naują sklypo Puodžių g. 10 / Druskininkų g. 8 užstatymo projektą reikėjo nustatyti tikslų išlikusio rūsio ir virš jo esančių sienų planą, todėl čia 2008 m. birželio mėnesį buvo atlikti archeologiniai tyrinėjimai. Atkastas mūrinis pastatas stovėjo prie dabartinės Druskininkų gatvės R ribos ir 8,75 m į P nuo prie Puodžių gatvės esančios naujai suformuotos sklypo Š ribos. Pastato V siena nesutampa su naujai suformuoto sklypo Puodžių g. 10 V riba. Surasto pastato PV kampas prasikiša 50 cm, o ŠV kampas yra 70 cm į V už sklypo ribos. Pastatas beveik taisyklingo stačiakampio formos, orientuotas galu į Puodžių gatvę, jo ŠR kampe yra į išorę atsikišanti rūsio laiptinė. Kauno senamiestyje dažnas posesijų užstatymas, kai prie gatvės stovėjo medinis pastatas, o vėliau sklypo gilumoje, prie jo galo buvo pristatomas mūrinis pastatas, arba, kaip

šiuo atveju, tik medinis priestatas su mūriniu rūsiu. Pastatas P gale yra 5,54 m pločio, V siena 8,25 m ilgio, R siena kartu su rūsiu ir laiptine 8,02 m ilgio. Sienos 60–64 cm storio, jos sumūrytos beveik vien iš plytų, kai kur į mūrą įdedant lauko riedulių. Plytų vidutinis dydis – 29x14x9 cm, jos gerai išdegtos, raudonos spalvos. Pirmame aukšte buvo tik viena patalpa, kurios grindys apie H_{abs} 28,55 m lygyje buvo išklotos kvadratinėmis molinėmis 20x20x 4,5 cm dydžio plytelėmis.

Po pastatu buvo įrengtas rūsys, perdengtas vienos plytos storio cilindriniu skliautu (1 pav.). Rūsio grindys yra H_{abs} 25,32 m lygyje, 3,23 m žemiau buvusio pirmo aukšto grindų lygio. Patalpa 2,53 m aukščio, 5–5,11 m ilgio, 3,92–3,95 m pločio. Rūsio R ir P sienose įrengti 2 šviesolangiai. Į rūsį buvo įeinama per pastato ŠR kampe įrengtą laiptinę ir jos apačioje esantį 2,15x1,34 m dydžio laiptinės narvelį. Laiptinės vidaus plotis 1,05 m. Joje buvo 13 pakopų. Laiptinė ir tambūras buvo perdengti pusės plytos storio cilindriniu skliautu. Laiptinės ir narvelio P sienoje išmūrytos 2 segmentine sąrama perdengtos nišos.

Atrodytų, kad virš mūrinio rūsio stovėjo medinis pastatas. Tai rodo palyginti nestoros rūsio sienos, siekiančios iki 66 cm. Be to, pirmo aukšto grindų plytelės suklotos ant vidinėje pamato pusėje sumūrytos apie 20 cm pločio užkarpos. Pastatas buvo pastatytas kultūriniams sluoksniams susiklosčius iki H_{abs} 28,50–28,60 m lygio ir datuojamas XVI a. II puse.

XIX a. laiptinės V dalies sienos iki skliauto buvo išardytos pastatant čia mūrinius kaminų ir krosnių pamatus. Tuo pat metu buvo permūryta ir viršutinė laiptinės sienelių dalis bei prie laiptinės Š sienos viršutinės dalies primūrytas 85 cm pločio mūrinis pamatas, skirtas mediniam pastatui. Jis įgilintas į žemę per 35–40 cm, sumūrytas iš plytų ir plytų laužo, rištas kalkių skiediniu.

Kultūriniai sluoksniai užfiksuoti perkasose prie rūsio R ir P sienos. Jų storis nuo 1,2 m iki 2,5 m duobėje. Įžemis (rusvas oksiduotas priesmėlis) rastas H_{abs} 28,00–27,80 m lygyje. Virš jo buvo supiltinio maišyto priesmėlio sluoksnis, kuriame iškastos duobės užpiltos priesmėliu, paklotas lauko riedulių grindinys (išlikę fragmentai). Šie sluoksniai susidarė iki mūrinio rūsio statybos. Sluoksniuose rasta tradicinės keramikos puodų pakraštėlių šukių, redukcinėje aplinkoje degtos keramikos šukių, puodyninių ir plokštinių koklių fragmentų. Radiniai datuojami XV a. pabaiga – XVI a. I puse. Taip datuojama ir duobėje po akmenų grindiniu rasta keramika.

Pastatui su rūsiu stovint susidarė 30–40 cm storio tamsiai pilko juodžemio su griuvenomis sluoksnis. Sluoksnyje rasta plokštinių koklių fragmentų, dekoruotų maureskos ornamentu, stilizuota kriaukle su barokine karūna viršuje (2 pav.). Karniziniai kokliai dekoruoti dvigubu kryžiumi, kai kurie koklių fragmentai puošti jūros žirgeliais, augalais, žaliai glazūruoti. Rasta tradicinės keramikos puodų pakraštėlių, žiestų puodų ir puodynių šukių. Radiniai datuojami XVI a. II puse – XVII a. I puse.

Juodžemio sluoksnyje, susidariusiame nugriovus pastatą, rasta plokštinių koklių fragmentų. Kokliai neglazūruoti, puošti augalo žiedlapiais, aprėmintais barokiniu rėmeliu (3 pav.), jėzuitų ordino simbolika (priklaupę angelai, laikantys saulę su raidėmis „IHS“) (4 pav.). Rudai ir žaliai glazūruotų plokštinių koklių fragmentai dekoruoti stilizuotais augalais. Rastieji karniziniai kokliai su dvigubu kryžiumi, koklių fragmentai su augalais, žmonėmis ir delfinais. Rastas ir žvynais puoštos

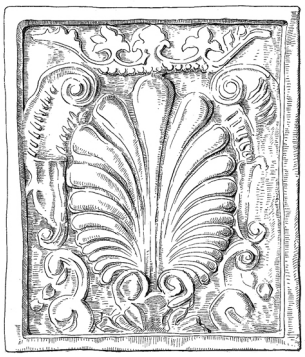

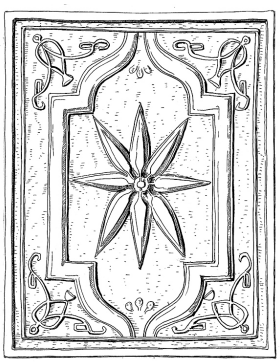

žaliai glazūruotos krosnies stogo čerpės fragmentas. Žiestų puodų pakraštėliai profiliuoti, viduje žaliai glazūruoti. Žaliai glazūruotos ir lėkščių bei dubens šukės, trikojo indelio sienelių šukė. Pagal rastuosius plokštinius koklius radiniai datuojami XVII a. II puse ar XVII a. pradžia. Virš nugriauto pastato ir rūsio buvo dirbama daržo, sodo žemė su smulkiomis griuvenomis.

XVI a. viduriu datuojamas rūsys yra retas ir vertingas paveldo objektas Kauno senamiesčio R dalyje. Atkastas rūsys bus įjungtas į naujai projektuojamą pastatą.

2 pav. XVII a. II pusės plokštinis koklis su barokine karūna viršuje. V. Trečiokienės pieš. 0 5 cm

Fig. 2. A panel stove tile (Blattkachel) from the second half of the 17th century with a baroque crown at the top.

3 pav. XVII a. II pusės plokštinis koklis su barokiniu rėmeliu. V. Trečiokienės pieš. 0 5 cm

Fig. 3. A panel stove tile from the second half of the 17th century with a baroque frame.

4 pav. XVII a. II pusės plokštinis koklis su raidėmis „IHS“. V. Trečiokienės pieš. 0 5 cm

Fig. 4. A panel stove tile from the second half of the 17th century with the letters 'IHS'.

The basement at Puodžių St. 10 / Druskininkų St. 8

A basement, found during a 1988 field evaluation of 26 quarters, was excavated on the plot at Puodžių St.10 / Druskininkų St. 12. The width of the S end of the unearthed building is 5.54 m, the length of the W wall 8.25 m, the length of the E wall together with the basement stairs 8.02 m, and the thickness of the walls 60–64 cm. The masonry consists of almost only bricks with occasional field stones. One room, the floor of which was laid with 20x 20x4.5 cm square clay tiles, existed on the ground floor. A basement, covered with a cylindrical vault one brick thick (Fig. 1), was located under the building. The basement was 5–5.11x3.92–3.95x2.53 m. Two windows had been installed in the E and S walls of the basement for light. Access to the basement was through stairs in the NE corner of the building. The stairwell and the vestibule were covered by a cylindrical vault half a brick thick.

The cultural layers formed prior to the construction of the basement contained late 15th – early 16th-century pottery. The basement and the building above it were probably erected in the mid-16th century. The layers above the demolished building contained

stove tiles dating to the second half of the 17th – early 18th century (Figs. 2–4) and household pottery sherds.

Dainius Balčiūnas,
Algirdas Žalnierius

Sklypas Santakos g. 4

Kauno senamiesčio 7 kvartalas yra senamiesčio PV (seniausioje) dalyje. Iš Š jį riboja Rotušės aikštė, iš R – T. Daugirdo gatvė, iš P – Santakos gatvė, iš V – Muziejaus gatvė. Kvartalo plotas 5504 m^2. Sklypas Santakos g. 4 naujai suformuotas už sklypo Rotušės aikštėje 11. Šioje vietoje stovėjo menkavertis, apleistas XIX a. pabaigos – XX a. pradžios vienaukštis pastatas, prie jo buvo įrengtas šilumos punktas su betoniniu rūsiu. Sklypo savininkas numato šioje vietoje statyti gyvenamą namą. Numatomas užstatyti plotas 18x8 m – 144 m^2. Jame rugpjūčio–rugsėjo mėnesiais ir vykdyti archeologiniai tyrinėjimai.

Kvartalo ir sklypo istoriniai tyrimai nebuvo atlikti. Istorikas J. Oksas yra paskelbęs Jonui Blumnau priklausiusios posesijos Turgaus aikštėje (dabar Rotušės aikštė) 11 inventorių (Oksas J., XVI–XVII a. miestiečių pastatų šalia Kauno turgavietės suplanavimas ir interjerai, *Architektūros paminklai*, V., 1987, t. X, p. 4–5). Sklypas buvo stačiakampio plano, 103 uolekčių ilgio ir 38,25 uolekčių pločio (62,41x23,18 m), galu į Turgaus aikštę. Sklypo V pakraštyje stovėjo mūrinis 2 aukštų pastatas, R pakraštyje – mūrinis vieno aukšto namas. Tarp abiejų pastatų buvo vartai į aikštę, kiti vartai – sklypo P gale. Prie vienaukščio pastato stovėjo medinis bravoras su salykline, toliau – medinė kepykla, už jos 2 mediniai sandėliukai, arklidė ir dar 4 mediniai sandėliukai. Visų medinių pastatų plotis vienodas – 9,25 uolekties. Sklypo gale dar stovėjo kepyklos pastatas, sklypo V pakraštys buvo neužstatytas. Toks sklypo užstatymas būdingas Kauno senamiesčiui – prie

1 pav. Tyrinėto ploto planas: 1 – mūriniai stulpai; 2 – XVI a. vidurio mūrinio rūsio pamatai; 3 – XVI a. vidurio arkinės stulpinės konstrukcijos pamatai; 4 – XVI a. pabaigos arkinės stulpinės konstrukcijos pamatai; 5 – akmenų grindinys; 6 – plytų grindys; 7 – krosnies pamatas; 8 – plote kultūriniai sluoksniai suardyti. D. Balčiūno brėž.

Fig. 1. Plan of the excavated area: 1 – the masonry columns; 2 – the foundation of the mid-16th-century masonry basement; 3 – the mid-16th-century arch and column construction foundation; 4 – the late 16th-century arch and column construction foundation; 5 – stone paving; 6 – brick flooring; 7 – the stove pad; 8 – the destroyed cultural layers in the area.

